

Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Social Sciences

| e-ISSN 2602-229X |

ARAŞTIRMA MAKALESİ

RESEARCH ARTICLE

GÖRSEL SANATLARDA İRONİ VE TOPLUMSAL FARKINDALIK OLARAK ISAAC CORDAL'IN HEYKELLERİNDE İRONİ ETKİSİ İLE MEKÂN KULLANIMI

Irony in the Visual Arts and the Use of Space with Irony Effect in Isaac Cordal's Statues as Social Awareness

Serap YILDIZ İLDEN* • Emine BOSTANCI

Kastamonu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Sanat Eserleri Konservasyonu ve Restorasyonu Bölümü, Kastamonu, Türkiye.

Geliş Tarihi/Received Date: 04.03.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date: 26.06.2022

ÖZ

Geçmişten günümüze, sanatçılar dünyayı, dünyada yaşanan olay ve durumları çalışmalarına aktarırken ironiden yararlandıkları görülmektedir. Sanatçıların dış dünyayı yorumlarken, eleştirel tavırlarının ürünü olarak ortaya çıkmış olan ironi olgusu, sanatçının eserinde sanatsal bir ifade aracı olmaktan daha çok, kendisinin hayata bakış açısını ve hayata karşı duruşunu içermektedir. İçinde yaşanan anın teknolojik, siyasal, kültürel ya da toplumsal her türlü problemine, var olan fakat görmezden gelinen sorunlarına eleştirel, hicvedici veya farkındalığın artırılması amacıyla sanat eserlerinde kendine yer bulan ironi sanatçı bireyin duyarlılığının da bir ifadesidir. Literatür araştırması ve görsel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan bu makalede, görsel sanatlarda ironi kavramının kullanımı örneklerle açıklanmıştır. Bununla birlikte makaleye konu olan İsaac Cordal'ın heykellerinin, yerleştirildiği mekân ile olan bağı, izleyiciye vermek istediği mesajları ve bunu sağlarken de kullanmış olduğu ironi dilinin, çalışmalarına olan etkisinin analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Heykel, Isaac Cordal, İroni, Mekân.

ABSTRACT

From past to present, it is seen that artists benefit from irony while transferring the world, events and situations in the world to their works. The phenomenon of irony, which has emerged as a product of the artists' critical attitudes while interpreting the outside world, includes the artist's own perspective and stance against life rather than being an artistic means of expression in his work. Irony, which finds its place in works of art for the purpose of raising awareness, satirical or critical of all kinds of technological, political, cultural or social problems of the moment, and the problems that exist but are swept under the rug by ignoring, is also an expression of the sensitivity of the individual artist. In this article, which was prepared using literature research and visual research methods, the use of the concept of irony in visual arts is explained with examples. In addition, the connection of the sculptures of Isaac Cordal, which is the subject of the article, with the place where they are placed, the messages he wants to give to the audience, and the analysis of the effect of the ironic language he used while providing this, on his works are emphasized.

Keywords: Sculpture, Isaac Cordal, Irony, Space.

Please cite this paper as follows/Atf için:

Yıldız İlden, S., Bostancı, E. (2022). Görsel Sanatlarda İroni ve Toplumsal Farkındalık Olarak Isaac Cordal'ın Heykellerinde İroni Etkisi ile Mekân Kullanımı. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1): 67-82. <https://doi.org/10.30913/alinterisosbil.1082898>

GİRİŞ

Antik çağdan bu yana birçok sanatçı, sanata, gördüğünü aktarmaktan, düşüncesinde oluşan imgeleri yorumlamaya kadar, anlatımcı, betimleyici, hikâye edici, yorumlayıcı vs farklı bakış açıları eşliğinde yaklaşmış, sahip olduğu bu tavırlar çerçevesinde yapıtlarını üretmişlerdir. Özellikle dışındaki dünyayı yorumlarken eleştirel tavır takınan, hayatla alay eden sanatçıların çoğu zaman ironiden faydalanmış olduğu görülür. Onun bu alaycı tavrı, yaşadığı toplumsal düzene bir başkaldırıdır aslında. İroniyi kuşanan sanatçılar, toplum tarafından benimsenmiş değer yargılarına karşı çıkarken bu durumu toplumun dilinden ziyade o dili bozarak sağlamış olmaktadır. Bal’a göre ironi: “*Şiir, imge ve cazibenin analığıdır. Ve bazen bayağılıkla birleşmiş sanat da cürret ederse de o yıkıcılığın ve bozgunculuğun ta kendisidir. Bu yönüyle ironi gerçekliğin derinliklerine yönlendirir*” (Bal, 2000; s. 86). Sanatın süreç içerisindeki değişimi şüphesiz ki toplumsal olaylara dayanmaktadır. Her çağın kendine özgü bir sanatı olduğunu söylemek mümkündür ancak, sanatın objesinin doğrudan doğruya ya da dolaylı bir şekilde insanla ilgili olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla toplumsal değişimlere paralel olarak bireyin algı dünyası ve toplumdaki rolü her değişen çağ ve toplumsal olaylarla birlikte farklılaşmaktadır. İçinde yer aldığı toplumun bir üyesi olarak her türlü değişim ve anomi durumlarından beslenen, etkilenen sanatçı bireyler, sanatın kendisini yani sanat eserlerini yer yer bir ifade biçimi olarak bazen de bir tepki mekanizması halinde kullanılmıştır. Günümüzde ise bu durum çoğunlukla ironik anlatım yolu ile karşımıza çıkmaktadır. İroni, alıcıda eleştirici ve gülünç bir etki yaratmayı ve bu iki unsur arasındaki karşıtlığın anlaşılmasını amaçlamaktadır. Gerçekte bir kesit ve farkındalıktır. İnsan yaşamındaki gerçeklik ve görüngü- görelilik arasındaki zıtlıkların yansımasıdır. *Bireyin içinde yaşadığı irrasyonel ve saçma var oluş koşulları karşısında aldırışsız bir tavır takınması, dünyayı alaya alması söz konusudur* (Gültekin ve Peker, 2016; s. 151).

İroni kelimesi eski Yunancada ‘eironeia’ kelimesinden gelmektedir. Filozof ve yazınsal ironi ustası Soren Kierkegaard’a göre genel hatları ile: “*Söylev sanatında sık kullanılan bir söz oyununun adı ironidir ve özelliği, söylenen sözün aksinin ima edilmesidir*” (Tuğluk, 2017; s. 447). Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmış olan Türkçe Sözlük’te ironi kavramı ‘istihza’ kavramı ile karşılanmaktadır ve ‘gizli veya ince alay’ anlamına gelmektedir. Fakat ironi kavramını yalnızca ince alay ve istihza kelimelerince tanımlamak mümkün olmayacaktır. Kelimenin asıl hali olan “eironeia”, hem Türkçe hem de diğer dillerde, bu kökün o dile uygun hale getirilmiş şekli ile yerleşmiştir. Bu açıdan bakıldığında dilimizde felsefi, edebi, tarihsel ve sanatsal birikimi ile ironiyi tam anlamıyla karşılayacak sözcük olmama düşüncesi de ortadan kalkmış olacaktır.

Hutcheon’a göre ironide: söylenmemiş olan, söylenmiş olana hücum eder (Gültekin ve Peker, 2016; s.151). Bu ifadeye göre ironi izleyiciyi ‘söylenen’ ile ‘söylenmeyen’e , ‘gösterilen’ ile ‘gösterilmeyen’e götürmektedir. Bu durumda ironide üç temel unsurdan söz etmek mümkündür. İlk unsur ironiyi yaratan kişi, diğeri kurbanın varlığı ve son olarak gözlemci. İroni, karşısında bulunan paradigmayı dağıtmaktan zevk almaktadır. İronist tutum da bu doğrultuda muhatabına, başka bir deyişle kurbanı acımamaktadır. Muecke, ironi için kurbanını kör, durumunun farkında olmayan olarak tanımlamaktadır ve der ki: ironist ise her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, özgür sıfatlarıyla

donanmış, neredeyse tanrısal bir pozisyonadadır (Ünal, 2015; s. 178). Aynı zamanda ironi fonksiyonuna bağlı olarak kategorilere ayrılmaktadır. Sözel ironi, dramatik ironi, durumsal ironi, kozmik ironi, açık ironi, kapalı ironi, spesifik ironi, romantik ironi ve sokratik ironi bu kategoriler arasında yer almaktadır.

İroni kavramının tarihinde Sokrates önemli bir yer tutmakla beraber Sokrates'in konuşma yöntemleri, diyalogları ve bunların ironi ilişkileri o kadar belirleyici bir durumdadır ki Kierkegaard ironi kavramının Sokrates ile dünyaya geldiğini ileri sürmektedir. Kierkegaard'a göre;

“Bundan sonra Sokrates'in var oluşunun esasen ironi olduğunu söyler isek ve daha da ileri gider isek, ironinin olumsuz bir kavram olduğunu iddia edip, onu anlatan bir resim çizmenin ne kadar olanaksız ya da en azından görünmezlik örtüsü altına saklanmış bir cini resmetmek kadar zor olduğunu anlarız” (Dökeroğlu, 2013; s. 2).

Sokrates'in ironi ve maiotik olmak üzere iki aşamadan oluşmakta olan diyalog yöntemi mevcuttur. Sokratik İroni olarak adlandırılan bu ironi türünde Sokrates, muhatap olduğu kişinin doğru sandığını düşündüğü bilgileriyle ilgi sorular sorup, aldığı yanıtların içindeki muhtemel yanlışlıkları ortaya çıkartmaktadır. *“Sokrates kendi bildiği şeyleri bilmemezlikten gelerek, karşısındaki muhatapın bir konudaki bilgiyi keşfetmesine yardımcı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, ironi zeki insanların bildikleri bir hakikati başkalarına da öğretme yöntemi olarak kullanılmış olmaktadır”* (Sarıoğlu, 2013; s. 6). İkinci aşama olarak maiotikte ise Sokrates, sorularla muhatapının zihninde doğuştan var olduğunu düşündüğü gizli bilgileri açığa çıkartmayı hedeflemektedir. Bu yöntemde, muhatap ile bahsedilen konu hakkında bilinenlerin neler olduğu ve bu bilinenlerin öncelikle tanımlar altında somutlaştırılması planlanmaktadır. Bu tanımların kendi içlerinde ortaya çıkan çelişkileri ya da eksikliklerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Genel eleştirel değerlendirmelerin sonucunda yeni öğrenilecek bilgileri engelleyebilecek yanlış sanılar ortadan kaldırıldığında yani muhatap, tartışılan konu hakkında bir şey bilmediğini fark ettiğinde yeni öğrenme durumu için hazır olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Bu anlamda yapılan ilk durum, önce bilgisizliğin bilincine varmak olacaktır. Tüm bu durumların ardından, doğru sorularla muhataptaki bilgiler ortaya çıkartılıp sonrasında ise ortaya çıkartılan bilgiler doğrultusunda yeniden değerlendirme yapılarak konuşma sona ermektedir (Yıldırım, 2005). Keza Sokrates'in diyalektik sorgulama yöntemi ile kişi, zihinsel açıdan kendisini yeniden inşa etmektedir. Bu sebeple Sokrates, diyalektik yöntemin temel öğelerinden biri olarak “maieutic” yani “doğurtma” kavramı üzerinde durmaktadır. Sokrates'e göre;

“Gerçek, bütün insanlarda aynıdır ve doğuştan sahip olunan bir şeydir. Bu nedenle, gerçek bilgiyi herkes elde edebilmektedir. Bunu başarabilmek ise, insanlara dışarıdan bilgi vermek ile gerçekleşmeyip aksine, insanın doğasında oluşmuş halde var olan bilginin açığa çıkartılması ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla Sokrates, insanın özünde var olan bu bilginin açığa çıkartılarak zihne tanıtılması ve bireye animsatılarak kullanıma sunulabilmesi için çaba göstermiş ve yöntem geliştirmiştir” (Komşu, 2011; s. 38).

Felsefe tarihi ile birlikte kendine yer bulan ironi kavramı, görsel sanatlarda özellikle resim alanında uygulanımı oldukça eskiye dayanmaktadır. Ancak burada üzerinde özellikle durulması gereken konu plastik sanatlar içerisinde bir anlatım tarzı

olarak kendisine yer bulan ironinin komikleştirme eylemi olmayıp bir farkındalık durumu olmasıdır. Keza:” *Resimde ironi denince bir olayı gülünçleştirmeyi, ya da gülünç bir olayı anlatmayı ve çizmeyi anlatmıyoruz. İroni, kavramlara, düşüncelere, mantığa karşı çıkar. Resim sanatında ironi, plastik sanatlardaki mantıksal dizgenin geçerli tek dizge olmadığının bilincine varılmasıyla belirmeye başlamıştır*” (Bal, 2000; s. 27).

Resim 1. Bedri Karayağmurlar, Black City, T.Ü.A.B., 100x100cm, 2018

Bu açıdan bakıldığında, birçok sanatçının yeni bir anlatım dili arayışındayken ironiye başvurmuş olduğunu görmek mümkündür. Hatta Dada ve Gerçeküstücü dönem içerisinde bunun örneklerine sıkça rastlanabilmektedir. Çünkü resim artık konu olmaktan çıkmıştır ve konular alaya alınmaya başlanmıştır.

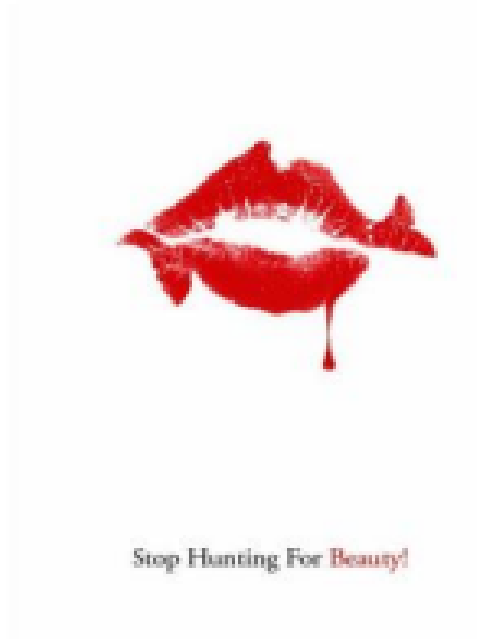
Resim 2. Mehmet Sıddık Turan, Deliliğin Karnaval Ruhu, T.Ü.Y.B., 170x450cm, 2018

İroni kavramının sanatsal yaratımlarda bir üslup olarak kullanımı yalnızca resim sanatı ile sınırlı olmadığı, grafik tasarımı, heykel, edebiyat gibi alanlarda da kullanıldığı unutulmamalıdır.

Resim 3. Emniyet Kemerini Kullanımı Konulu Sosyal Afiş, Birsen Çeken, 2016

Resim 3’de kemerin takılacağı alan omurga ve bedeni ikiye bölmüş vaziyette görünmekte. Emniyet kemeri kullanımı izleyici için artık sıkıcı, yaygın bir uyarı niteliğinden ziyade ironik bir anlatım yolu ile daha dikkat çekici bir hal almıştır.

Resim 4. Kozmetik Sektöründe Avlanma Konulu Sosyal Afiş, Birsen Çeken, 2016

Resim 5. "Engellileri Anlamak" Konulu Afiş Tasarımı, 2010, Öğr. Gör. Abdulkerim Turkaya

Plastik sanatların bir diğer kolu olan heykel sanatında ironi olgusu gözlemlendiğinde, sanatçıların/heykeltıraşların, eserlerinde kendilerince değerli görüneni ve vurgulamak istediklerini yansıttıkları olgusu çerçevesinde, yaratıma konu olan olgunun ironi ile ilişkilendirildiğinde malzeme ve anlatıma konu olan kavram çerçevesinde yaratımlarını ortaya koydukları görülmektedir. Özellikle hazır nesnelere başta olmak üzere çok çeşitli materyalin yaratımda bir unsur olarak esere dâhil edilebilmesi durumu, yaratıcısı olan bireyin hayal gücü ve yapabilme yetisi ile doğru orantılı olarak, heykel sanatının sınırsız malzeme zenginliğine ulaşmasını sağlamasını sağlamaktadır. *"Heykel sanatında malzemenin çeşitliliği; hem sanatta yeni etkiler elde etmeyi hem de şimdiye kadar denenmedik özgün anlatım olanaklarını zorlamayı beraberinde getirmektedir. Heykel sanatında da Dada ile birlikte gelen malzeme ve anlatım zenginliği, sanatçıların imge dünyasını sonsuz derecede geliştirmiştir"* (Bal, 2000; s. 72).

Sanatçı bireyin yaratımında/heykelinde yararlandığı malzemenin kullanım olanakları kadar eserin ele aldığı kavram ile olan ilişkisi de önemli bir faktör olmaktadır. Özellikle ironi gibi bir kavramın eser yaratımında başvurulan bir olgu olması, sanatçının sadece galeriler gibi mekanlara sıkışmasının önüne geçebilmekte, vurgulamak istediği konu ile alakalı her türlü mekanda eserini sergileme olanağı sağlamaktadır.

Makaleye konu olan ironist sanatçı İsaac Cordal'da heykel çalışmaları kapsamında sokaklarda minyatür dünyalar yaratması ile tanınmaktadır. Cordal, 1974 yılında Pontevedra'da doğmuş İspanyol bir sanatçıdır. İlk olarak doğduğu şehirde Güzel Sanatlar Okulu'nda heykel eğitimi almıştır, ardından taş işçiliği konusunda uzmanlaşmış bir kurum olan Canteiros Okulu'nda beş yıl eğitim görmüştür. O zamandan bu yana, bir duvarın çatlağı; kaldırım yarığı, su birikintisi gibi şehir aralarına yerleştirmiş olduğu küçük reçine heykeller üretmektedir. Cordal'ın karakterleri, Montreal, Londra, Berlin,

Paris, Nantes, Grenoble, Brüksel, Oostende, Barselona, Milano ve Bogota dahil olmak üzere dünyanın birçok şehrinde yer almıştır. Sanatçının, serilerinde tekrar eden figürler ile bir nevi modern toplumda insanları temsil eden prototipler yarattığını belirtmek mümkündür. Özellikle Neandertal ya da Neandertal insanı olarak adlandırılan insan türü üzerine çalışmalar yapan Cordal; modern kültürdeki ikonik adıyla Mağara Adamı'nı şimdiki zaman ile buluşturmaktadır. Neandertaller ile ilk modern insanlar arasındaki en önemli farkı, güçlülük ve dayanıklılık olarak anlamlandıran sanatçı; fiziksel gücü, sevgi ve maneviyat ile karşı karşıya getirerek izleyiciye derin anlamlar sunmaktadır. Sanatçı, heykellerini üretirken çoğunlukla sınıf mücadelesi, oligarşi, küresel ısınma ya da her köşe başında karşılaşmış olduğumuz sefalet gibi toplumsal ve sosyolojik temaları baz almaktadır. Yetkin Nural'ın Cordal ile yapmış olduğu bir röportajda Cordal: “Benim işlerimin çoğu insanın doğa ile olan ilişkisini ve “kalkınma” denen kavramın yan etkilerinden bahsediyor. Günümüz toplumu üzerinde düşünmek ve bizi etkilediğini düşündüğüm şeyler üzerine kendi yorumumu yapmakla ilgileniyorum. Kapitalizmin bizi sürüklediği absürt durumlardan bahsetmek ilgimi çekiyor” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir (Nural, 2013).

Sanatçı bunu yaparken de ağırlıklı olarak ironinin dilinden faydalanmaktadır ve bu tutumunu açıklarken “İroni kullanmaya çalışıyorum ama asla şaka değil. Mizah, dramayı süslemenin bir yoludur. Bence hayatta kalmak için her gün aşırı dozda mizaha ihtiyacımız var” demektedir (Cordal, 2020).

Cordal, küçük heykellerin üretim süreci için parçaları teker teker kil veya plastilin ile modellediğini daha sonra ise silikon kalıplar çıkarttığını ve parçaları çimento ile tekrar ürettiğini, her şey hazır olduğunda ise tüm parçaları sırt çantasına doldurup yürüyüşe çıktığını ve onları yerleştirmek için rastgele yerler bulduğunu belirtmiştir (Nural, 2021). Sanatçı için sokak, çalışmalarını izleyiciye rahatlıkla sunabilmesi adına önemli bir aracı konumundadır. *Sokak, çalışmak için oldukça ilginç bir yer çünkü 24 saat açık; hiç kapanmıyor ve çoğunlukla kullanımı bedava* (Cordal, 2021). Cordal, sanat eserini mekana yerleştirdikten sonra, fotoğrafını çekip onları fark edilmeleri, görmezden gelinmeleri veya sürüklenmeleri için geride bırakmaktadır.

Resim 6. Isaac Cordal, “Horizon Lobby”, 2015, Canada

Resim 7. Isaac Cordal, “Horizon Lobby” 2015, Canada (Eserin detay görseli)

Cordal’ın kapitalist sisteme eleştirel bir tavır sunan “Horizon Lobby” isimli çalışması, politikacı iş adamlarını konu alan ve özellikle mülteci sorununu izleyiciye aktaran bir çalışma olmakla beraber; ister teknedeki insanların can yelekli şekilde kalabalık vaziyette yer alması, ister kılık kıyafet tasviri ile olsun yoksul ve çaresiz halleri vurgulanırken, mekan olarak heykellerin su birikintisi içerisinde bulunuyor olması da bu anlamı destekleyen bir başka öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Politikacıların, tekne dışında kalıp onları görüyor olması ve ellerinde telefonlar olması bir şekilde yetkili kişilere ulaşma çabası vs. gibi bir algı yaratırken; su içerisinde kendilerinin de yer alıyor oluşları bir bakıma onların da pek iyi bir durumda olmadıklarına göndermedir. Lakin aynı suda batar vaziyette veya mahsur kalmış şekilde yer alsalar bile ebat farkları da göstermektedir ki iş adamları teknedeki figürlere kıyasla statü bakımından avantajlı konumdadırlar ve sanatçı bu çalışmasıyla, izleyiciye toplumsal sınıflandırılışı ironik şekilde aktarmaktadır.

“Güç yüzyıllardır aynı ellerde. Gücün bir jenerasyondan diğerine aktarılmış olduğu, çürük elmalar ile dolu bir soy ağacı söz konusu ve günümüzde bu ağaç sonunda ölüyor. Ekonomik kriz bir kısım insanı zengin yaptı ve bir diğer kısım da savaşı bir iş modeli olarak görüyor. Onlardan ne bekleyebiliriz? Sadece yoksulun daha da yoksullaştığı bir dünya. Bu elit kesimin köle bir nüfusa ihtiyacı var ve köle olduğunu fark etmeyen birçok insan var ne yazık ki. 21. yüzyılın köleleri kendi durularının farkına varamayanlar. Bu yüzden bu adaletsiz düzen içerisindeki yerimizi fark etmek, organize olmak ve başka bir toplum kurmak için çalışmalıyız. Kapitalizmin yoksulluk, özgürlük ve yolsuzluğun kısıtlanmasına dair saklamaya çalıştığı gerçek yüzünü görüyoruz. Sadece belirli ekonomik kurum ve şirketlerin kazancına yarayan miadı dolmuş bir demokrasi kavramı içerisindeyiz. Eduardo Galeano’nun da söylediği gibi, “İflas toplumsallaştırılıyor, kâr özelleştiriliyor.” Politikacılar sınırı olmayan işadamlarına dönüşmüş haldeler. Toplumsal konularını bağlı buldukları şirketlerin amaçları için kullanıyorlar”(Nural, 2013).

Resim 8. Isaac Cordal, “Selfish”, 2019, Sete

Resim 9. Isaac Cordal, “Selfish”, 2019, Sete (Eser detay görseli)

Teknolojik gelişimin hızla ilerlediği süreç içerisinde, günümüz insanların artık elinden düşmeyen, “selfie” olarak adlandırılan ön kameradan kendini her yerde; her koşulda çekme durumunun oldukça yaygın bir hal aldığı söylemek mümkün. Cordal da bu durumu minyatür heykelleri vasıtasıyla eleştirmiş görünüyor ki, yerleştirdiği mekan olarak bir bataklık ve içerisinde; kılık kıyafeti gayet düzgün bir figür yoluyla, elinde selfie çubuğunu tutarak ucuna da telefonu takmış halde fotoğraf çekilen bir heykel üretmiştir. Seçmiş olduğu mekan doğrultusunda çevre ve su kirliliğine de göndermede bulunan sanatçı, ön kamera ile çekimin İngilizce dilinde “selfie” olarak adlandırılışını, çalışma adına; bencil anlamına gelen “selfish” kelimesi ile bağdaştırarak ironik şekilde aktarmıştır. İnsanların hem yaşadıkları dünyayı kirletmeleri hem de umarsızca kirlettikleri alan içerisinde hala kendini düşünüyor olmaları, fotoğraf çekilebilmeleri bakımından bencilleşmiş vaziyette yer almaları, teknolojiye ve popüler olana bağımlı

olma durumundaki aşırıya kaçış hali bireyi sorgulamaya iten bir durum olmakla beraber Cordal'ın minyatür heykeli de bir nevi ayna görevi üstlenerek izleyiciye kendisini gösteren bir çalışma olmuştur.

Resim 10. Isaac Cordal, “American Dream”, 2013, New York

Amerikan Rüyası dendiğinde, akla çok çalışma ile başarı; refah ve şöhrete ulaşılabileceği fikrini savunan bir düşünce biçimi gelmektedir. Bu düşünce biçimi köklerinin, “*tüm insanların yaşam, özgürlük ve mutluluğu arama hakkı*”nın yer aldığı Amerikan Bağımsızlık Bildirisi’ne uzandığını söylemek mümkün olacaktır. 19.yy.’dan bu yana ise “*çabuk zengin olma*”nın hâkim olduğu bir fikir yapısının geliştiğini söyleyebilmekteyiz. Amerikalılar haricinde göçmenler için de Amerika’ya gitmek, orada refah içerisinde yaşıyor olmak, kısa vadede yüksek başarı elde etmek ya da arzu duyulana ulaşabilmek gibi durumların adeta bir hayal gibi hissettirdiği belirtilebilmekte. Fakat bu düşünce zıtlığında Cordal’ın New York caddelerinde bir sokak köşesine, dilenen; evsiz haliyle betimlenmiş bir minyatür heykel yerleştirdiği görülmektedir. Amerika’ya hayallerle gelen bireyleri, toplumsal; ekonomik, sosyolojik gibi günümüz problemleri de düşünüldüğünde bir nevi hayal kırıklığına uğrayan ve kötü şartlar altında yaşam mücadelesi veren bireyler olarak görür hale gelişimizi Cordal minyatür heykeli ile izleyiciye aktarmıştır. Çalışma adı ile gerçek hal düşünüldüğünde ise ironik etki yine göze çarpmaktadır. Aynı zamanda bu etkiyi destekler nitelikte olan bir başka durum da heykelin minyatür halde olması kapsamında çevresinde kalan diğer nesnelerin (otobüsler, binalar, yollar, insanlar vs.) ona kıyasla çokça büyük kalışıdır. İnsanların çaresizlikleri, dünya içerisinde küçücük kalışlarıyla vurgulanmıştır.

Resim 11. Isaac Cordal, 2020, Neuf-Brisach / Fransa

Cordal'ın beton bir zeminde küçük bir alanda büyümeyi başarmış bir ot birikintisi yanına yerleştirmiş olduğu, yüzünde maske takılı minyatür heykeli oldukça fazla dikkat çeken çalışmaları arasındadır. Betonlaşarak ilerlemekte olan şehir hayatı ve insanların temiz, doğal ortamlarından uzaklaşarak hayat sürdürme çabası bu kurulum ile aktarılmıştır. Minyatür heykel doğrultusunda yeşil alanlarımızın gittikçe az yer kaplar hale gelişini ve maske kullanımı ile de oksijen kirliliği, salgın hastalıklar vs. gibi durumların çoğalışını Cordal ironik bir dil ile izleyiciye sunmaktadır. Yayılmakta olan şehirleşme durumu, yerküreyi beton ve asfalt ile kaplarken biyoçeşitliliğin yok oluşu hatta ekosistemin de zarar görüşü söz konusudur. İnsanoğlu yaşadığı dünyada gelişimini doğaya, kendi topraklarına zarar vererek sürdüreceği takdirde o topraklara duyulacak olan 'hasret' kalacaktır geriye. Bu düşünce kapsamında bireylerin, devletlerin yaşam yerleri oluşturma gayesi ile ormanları; yeşillik alanları katletmek yerine sürdürülebilir yeşil şehirleşme doğrultusunda bir yol izlemesi, yaşanılacak topraklarda gelecek adına bir umut vaad edebilmektedir.

Resim 12. Isaac Cordal, İspanya

Resim 13. Isaac Cordal, İspanya (Eserin detay görseli)

2019 yılının Aralık ayından bu yana sürmekte olan, birçok ölüme ve bireylerde çeşitli yan etkilere neden olan Covid-19 salgınından korunabilme yöntemi kapsamında takmış olduğumuz maskeler; bu kez Cordal'ın minyatür heykellerinde çalışma ile bütünlük sağlayan bir nesne konumunda kullanılmıştır. Kumsal bir alanda maske ve içerisinde mayosu ile yatan bir figür olarak elinde telefonu yer alan minyatür bir heykel bulunmaktadır. Bir nevi maskeyi kendisine deniz havlusu amacı ile kullanarak uzanmış, güneşlenen bir birey (heykel)... Sanatçı, insanların pandemi sürecinden bunalmalarını; yaz mevsiminde ise denize girebilmelerini ve maskeyi havlu gibi göstererek, maskenin günlük yaşamın bir parçası haline gelmesi konusunu ironik bir dille vurgulamayı hedeflemiştir. Kurulumun küçük şekilde var oluşu çevredeki izleyicilerin dikkatini çektiğinde güldürebilen bir etken iken aslında kendilerine derin bir anlam sunması bakımından ironinin yine başarılı bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Resim 14. Isaac Cordal, “Failing in Love”, 2017, Fransa

“Failing in Love” adlı kurulumda, elinde çantası ile yerde yatan bir figür ve kafasının altından etrafa saçılmış kalp şekillerinde kırmızı kumaş parçaları göze çarpmaktadır. Kalp şeklindeki küçük kumaş parçaları izleyiciye, figürün düşüp kafasını vurma ardından akan kan gibi de bir izlenim sunarken sanatçının; aşkın acı verici yanını

ironik bir şekilde gösterişi fark edilmektedir. Âşık olma durumu her ne kadar bireye güzel hisleri yaşatsa da, kalp kırıklıkları; platoniklik, ilişkilerin yürütülememesi vs. gibi etkenlerden dolayı yaşanan acı duyma hissini sanatçı, kalpleri kan ile benzeterek sunmayı tercih etmiştir. Bu his karşısında insanların çaresiz kalışını da zemin üzerinde yatar şekilde kompoze ederek aktarmıştır. Bunun yanı sıra sanatçının kurulumu, zaman bağlamında da sunduğu düşünülebilir; yaşanan aşkların artık eski dönemlerdeki gibi olmayışını, yeni kuşağın yaşadığımız çağda daha kırıncı, sabırsız, doyumsuz bir şekilde ilişki odaklı oluşlarını izleyiciye aktardığını düşünmenin mümkün olduğu söylenebilir. Öte yandan mekan olarak karanlık bir ortam seçen Cordal, bireyde oluşan psikolojik durumu ve karamsarlık etkisini de izleyiciye aktarmakla beraber, aşkı ile acıyı vurgulamak adına kırmızı renk vasıtasıyla odağı sağlamıştır.

Resim 15. Isaac Cordal, “S asiedzi / Komşular”, 2015, Lodz, Polonya

Sanatçının gerçekleştirmiş olduğu “S asiedzi / Komşular” adlı bu yerleştirmede göze çarpan iki temel öge mevcuttur. İlki; günümüz sürecinde zayıflayan insan ilişkileri, ikincisi ise betonlaşmadır. Yerleştirmede de görüneceği üzere aynı apartman içerisinde farklı balkonlardan bakan bireyler dikkat çekmektedir. Fakat figürlerin çoğu birbirine dönük vaziyette değil de daha çok farklı yönlere bakar halde yerleştirilmiş veya kimisinin elinde ilgisini çeken farklı bir etmen olarak telefon yer almaktadır. Betonlaşma hali yalnızca ev yapımında örülen duvarlar olmakla kalmayıp manevi anlamda da insanlar arasına duvarlar örmüştür denebilir. Günümüzde artık insanların duvarlar arkasına sığınıp, dış dünyayı camlarından; balkonlarından gözlemledikleri ve birbirlerine karşı kendilerini soyutladıkları bir yaşam söz konusudur. Cordal’ da bu durumu Lodz’da bulunan bir apartmanın dış cephesine ahşaptan minyatür balkonlar yerleştirerek ve bazılarının içlerine de yine minyatür heykeller koyarak göstermek istemiştir. Sanatçı, Covid-19 salgını ardından insanların yaşam alanlarında yani evlerinde kalmak zorunda bırakılmaları durumunu; 2015 yılında yapmış olduğu bu kurulum ile benzeterek şu sözleri söylemiştir: “*Bu kurulum başkaları ve dış dünya ile olan ilişkimizi yansıtmakta, temelinde izolasyonla yaşadığımız eski ilişkiyi keşfetmektedir*” (Cordal, 2020). Salgın ardından izole olunma hali izleyiciye, daha öncesinden süregelmekte olan insan ilişkilerindeki izole oluşumuzu anımsatmaktadır.

SONUÇ

İroni, alımlayıcı birey üzerinde eleştirici ve gülünç bir etki oluşturmayı ve bu iki unsur arasındaki zıtlığın anlaşılmasını amaçlamaktadır. İroni, bir kesit ve farkındalıktır. Antik çağdan bu yana, felsefi bir yaklaşım olarak, durum üzerinden alaycılığa varan çıkarımlar, çözümler üretmek olgusundan, sanatın hemen her türlü dalında farkındalık uyandırmak, düşündürmek, daha geniş anlamda hicvetmek için kullanılan bir yaklaşım olmuştur. Amacına bağlı olarak sanatta çeşitli şekillerde bir anlatım dili olarak benimsenen ironi kavramı farklı bakış açıları eşliğinde toplumsal farkındalık ve hatta güldürürken düşündüren bir yaratım unsuru olmuştur. Özellikle içinde yer aldığı toplumun bir üyesi, ferdi olmakla birlikte, onu eleştiren, irkilip düşünmesine neden olabilen birey olan sanatçı için ironi kavramı, hâkim olduğu malzemenin kullanım olanakları çerçevesinde ortaya koyduğu yapıt aracılığıyla, dışındaki dünyayı yorumlarken, eleştirirken veya onaylarken takınabildiği bir tutum veya kalkan olabilmektedir.

Isaac Cordal, yapmış olduğu minyatür heykeller yoluyla, sokaktan geçen yayalarda (izleyicilerde) sempati oluşturup dikkatlerini çekmek isterken, bir yandan da bireylerin; dünya içerisinde kendi hayatlarına, yapmış olduklarına veya yapması gerekirken yapmıyor olduklarına, vahim hallerine ışık tutarak bir nevi kendileri ile yüzleşmesini sağlamaktadır. Çağdaş yaşam içerisinde kapitalizmin sürdürülüşü ile bireylerin ekonomik durumları, öncelikleri, kendi çıkarları için doğaya verdikleri zararları da göze çarpmaktadır. Cordal'da insanoğlunun bu değişim içerisindeki davranışlarını absürt bulduğunu belirterek, yerleştirmelerini oluştururken ek olarak toplumsal sınıflaşmanın, ekonomik krizin, "kalkınma" başlığı altında kâr amaçlı işgüzarlığın oluşturduğu adaletsizliğe de başarılı bir şekilde değinmiştir. Mekân olarak sokak köşelerinin, cadde aralarının, yıkık ev içleri / önlerinin, su birikintilerinin, kaldırımların, su mazgal kenarlarının, kumsalların genel olarak; çoğunlukla insanların gün içerisinde yanından geçtiği fakat bazen fark bile etmediği yerlerin kullanımı söz konusudur. Lakin sanatçı tarafından o mekana yerleştirilen heykelin hem kılık kıyafeti hem de duruşu bakımından tasarlanmış hali mekan ile uyum içerisinde olarak izleyiciye ironik bir dilde mesaj verme amacı gütmektedir. Sadece bakmakla kalmayan, görmeyi de başarabilen izleyiciler minyatür heykelleri fark ederek, kullanılan mekân ile bağını sorgulamakta ve iç yüzleşmeyi yaşayabilmektedirler. Mekân ve mekâna yerleştirilen heykelin bütünlüğü konusu haricinde değinilmesi gereken bir başka tema ise heykel boyutlarıdır. Minyatür ölçeklerde, küçük boyutlu heykelleriyle sanatçı; dünyada bir insanın kaplamış olduğu yer düşünülüğünde aslında ne kadar küçük kaldığını hissettirmekte, ayrıca yapıtlar karşısında alımlayıcı bireyde evreni ve var oluşa dair bir sorgulama hali devreye girmektedir. Fakat hayat telaşına odaklı yaşam sürdürülürken bu detay birçok insan tarafından gözden kaçırılmaktadır. Cordal ise heykellerini minyatürleştirerek sunma yöntemi dâhilinde kaçırılan bu detayı tekrar gözler önüne sermektedir. Bir nevi, bu dünyada yapılan onca kötülüğün, çıkar ilişkilerinin, art niyetliğin, bencilce yaşamın, adaletsiz davranışların, kurulan planların var oluş saçmalığına dair dikkat çekmektedir. İzleyiciye "Sen bu kadarsın" diyen bu küçük heykeller adeta birer hatırlatıcı ve insanı sorgulatacı görevi üstlenmişcesine sokaklarda fark edilmeyi beklemektedirler.

KAYNAKÇA

- Bal, A. A. (2000), *Resim ve İroni Resimde Bir İfade Biçimi Olarak İroni*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dökeroğlu, Ö. (2013), *Sanatta İroni ve Öyküleme Pratikleri*, Sanatta Yeterlilik Sanat Eseri Çalışması Raporu, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Gültekin, T. ve Peker, B. (2016), Sanatta Toplumsal Eleştiri Sürecinde İroni Kavramı, *Dil ve Söylem Analizi, İdil Dergisi*, 5(9), 151.
- Kierkegaard, S. (2003), *İroni Kavramı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Komşu, U. C. (2011), Konfüçyus ve Sokrates'in Eğitim Felsefelerinin Yetişkin Eğitimi Açısından Karşılaştırılması, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 12(4), 38.
- Nural Y. (2013), *Isaac Cordal*, <https://bantmag.com/dergi/no-24/isaac-cordal-follow-the-leaders/>, Erişim Tarihi: 27.10.2021.
- Sarıoğlu, G. (2013), *Baki, Nef'i ve Nedim Divanlarında İroni*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Tuğluk, A. (2017), İroni Nedir?, *İdil Dergisi*, 6(29), 447.
- Ünal, H. (2015), İroni, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 174-181.
- Yıldırım, Ö. (2005), *Sokratik Yöntem, Maiotik Sorgulama (Mayotik) Nedir?*, www.felsefe.gen.tr/sokratesin-yontemi-maiotik-mayotik-sokratik-yontemnedir/, Erişim Tarihi: 04.11.2021.

Görsel Kaynakça

- Resim 1: <https://instagram.com/bedrikarayagmurlar?igshid=gv9oyc4xhqz6>, Erişim Tarihi: 05.11.2021.
- Resim 2: <https://artvizit.co/mehmetsiddikturan/>, Erişim Tarihi: 05.11.2021.
- Resim 3, Çeken, B. (2016), Görsel Cinaz ve Sosyal Afişlerde Kullanımı, *Akdeniz Sanat Dergisi*, 9(18), 7.
- Resim 4: Çeken, B. (2016), Görsel Cinaz ve Sosyal Afişlerde Kullanımı, *Akdeniz Sanat Dergisi*, 9(18), 8.
- Resim 5: <http://www.etkihaber.com/engellileri-anlamak-konulu-afis-tasarimlarisergisi-acildi--44421h.htm>, Erişim Tarihi: 05.11.2021.
- Resim 6: https://www.instagram.com/p/CMwr04xBNWy/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.
- Resim 7: https://www.instagram.com/p/CMwr04xBNWy/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.
- Resim 8: https://www.instagram.com/p/Byrs4j8o5Hw/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.

Resim 9: https://www.instagram.com/p/Byrs4j8o5Hw/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.

Resim 10: https://www.instagram.com/p/-t_CiDsBte/?utm_source=ig_web_copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.

Resim 11: https://www.instagram.com/p/ClSjKnMhzlB/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.

Resim 12: https://www.instagram.com/p/CE_vVsShJ0E/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.

Resim 13: https://www.instagram.com/p/CE_vVsShJ0E/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.

Resim 14: https://www.instagram.com/p/Ba3kujPAITT/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.

Resim 15: https://www.instagram.com/p/B-_9ytFBvAA/?utm_medium=copy_link, Erişim Tarihi: 29.10.2021.